

Festmøte - Hamarhallen. - Utdrag av foredrag.

Regjeringen har nå sittet sammen i snaue to uker, og vi kan derfor ennå ikke snakke om våre resultater og erfaringer.

Etter at Stortinget i forrige uke behandlet Regjeringens tiltredelseserklæring, har vi fått en avklaring av forholdet mellom Stortinget og Regjeringen. Dette forholdet er avgjørende for hva en Regjering kan utrette.

- 2 -

Dette gjelder spesielt for en mindretallsregjering.

Størstedelen av Stortinget godtar - rimelig nok - at en Regjering utgått av Arbeiderpartiet har en forpliktelse til å sette Arbeiderpartiets program ut i livet. Tilsvarende forpliktelser hviler på de andre partigruppene i Stortinget. Men det er mange grunnleggende saker hvor det samme syn rår tvers gjennom flere partier. I andre saker er meningsforskjellene såpass små at de kan bygges bru over. Til sist har vi de saker hvor synet på sakene er så forskjellig at det ikke kan forenes.

På dette grunnlag er det i Stortinget en bred forståelse for at Regjeringen vil kunne føre en aktiv politikk med viktige, store enkeltsaker, som vil kunne påregne støtte fra andre grupper. Jeg er tilfreds med den realistiske

holdning til dette, som Stortingsdebatten i forrige uke ga bud om. For ikke å skape et for idyllisk bilde, må jeg skylde inn at selv om det var en bred forståelse for Regjeringens syn på samarbeidet med Stortinget, var det ikke en enstemmig forståelse.

Vi har i Norge skapt et velferdssamfunn som vi kan være stolte over. Landet gir trygge kår med gode muligheter for utdanning, arbeid, personlig velferd og trivsel. Men velferdssamfunnet står ikke stille. Det er i stadig utvikling. Nye muligheter, og nye problemer dukker opp. Et særlig alvorlig problem i år er arbeidsledigheten.

Målet for velferdspolitikken er det enkelte mennesket og dets velferd. De store generelle tiltak, som

folketrygden, boligpolitikken, utdanningspolitikken og andre, er hovedleddene i dette systemet.

De uløste oppgaver er flere. Mindre grupper av mennesker faller mellom stolene i velferdsordningene våre, og det er ofte eldre og uføre som ikke så lett kan framføre sine behov og krav. Vi må gjøre våre sosiale støtteordninger, og ikke minst den administrative siden av dem, slik at de kan nå fram til de enkeltmennesker som har behov, men som vi i dag ikke når fram til. Ofte er det beskjedne tiltak det dreier seg om.

De nye bomiljøer i kommunesentra, byer og tettsteder gir gjerne bedre materielle vilkår enn den gamle spredte bebyggelse. Men mange føler seg fremmede i disse nye miljøer, og fra samfunnets side har vi kanskje ennå ikke funnet den beste form for å hjelpe familiene - ikke minst ungdommen -

til å slå rot i de nye forhold.

Vi må heller ikke glemme de problemer vi ofte finner i den gamle spredte bosetting på bygdene. Her er mange steder de offentlige tjenester blitt dårligere fordi bosettingen er blitt tynnere. Problemene her knytter seg gjerne til arbeidsplassene, avstanden og transportbehovene, både for mennesker og gods. Dette er også en del av våre velferdsproblemer.

Vi ønsker at den enkelte skal få utfolde sine interesser og sin virketrang og nyte sin fritid med færrest mulig hindringer. Den viktigste betingelsen for dette er at han har et trygt økonomisk grunnlag. Vi ønsker også at samfunnet trer til med sine tjenester og med sin overføring av inntekter for å støtte dem som trenger det, og gi økonomisk trygghet overfor sykdom, uførhet og alder.

Med det nivå vi nå har nådd for utviklingen av vårt samfunn, oppstår det på flere felter spenninger mellom den enkelte og samfunnet.

Vi må verne våre naturressurser og vår dyrkingsjord, og vi må redusere forurensning av luft, vann og natur. Vi må regulere samspillet mellom den enkelte og samfunnet, fordi vi ikke har plass eller ressurser til å la enhver utfolde seg helt fritt. Det er viktig at all denne regulering skjer slik at den enkelte ikke får følelsen av å være bare en brikke i spillet, bare et kort i datamaskinen. Vi må gjennomføre de nødvendige reguleringer og inngrep på en slik måte at de det berører får følelsen av at de blir vurdert som mennesker.

Vår velferdspolitik, og våre stadig større krav til innsats fra samfunnet, skaper behov for store offentlige skatteinntekter. Det er en nær sammenheng mellom graden av velferd og sosial utjamning og samlet skattenivå. Ingen kan tro på den illusjon at vi kan beholde alle de gode trekk ved velferdssamfunnet, og samtidig gå til en omfattende skattelettelse. Bare falske profeter på den politiske arena kan hevde dette.

Men, med det store innhogg som skatten nå gjør også i vanlige folks inntekter, må vi erkjenne at vi nærmer oss en absolutt grense. Selv om skatteinntektene hos det offentlig blir brukt til velferdsfremmende tiltak, er det tvilsomt om folk vil godta noen videre øking. Mange føler det slik at det nå er en såpass stor del av våre behov som blir dekket gjennom fellesforbruk, at vi mener vi selv - og ikke samfunnet må få styre bruken av den nettoinntekten vi nå har.

Det er gjennomført betydelige skattereformer i de siste to årene. Det er innført oppgjørsfradrag for lønns- takere, rentefradrag for boretthavere, generelle lettelser i boligbeskatningen som vil gi mer enn 1 million skatteyttere mindre skatt for inntektsåret 1976, særskatten til u-hjelp er opphevet, fradragene i statskatten og i kommuneskatten er vesentlig økt, pensjonsavgiftene redusert. Men fortsatt står betydelige oppgaver igjen. Viktige reformer er under forberedelse i bedriftsbeskatningen for å få til større rettferdighet mellom næringsdrivende og lønns- takere. Vi sikter også mot en bedriftsbeskatning som reelt styrker utvikling og trygghet i norsk arbeids- og næringsliv.

Det som likevel opptar de fleste, er hvordan en skal få redusert det løpende skattetrekk for de lave inntekter og marginalprosentene for folk med vanlig inntekt. Den progress

ive statsskatt har en viktig oppgave som ledd i utjevning av leveforhold, skattene er tross alt lettere å bære for dem som tjener mye enn for dem som tjener lite. Men det er ganske klart at med den tyngde som skatteprogresjonen også rammer folk med vanlige inntekter i dag, så er det ikke lenger bare tale om utjevning.

Erfaringene har vist at betydelige lettelser i den direkte beskatning ikke er noen engangsoperasjon, og at det ikke kan sees uavhengig av inntektsoppgjørene.

Bare et bevisst samarbeid mellom Regjeringen og organisasjonene i arbeidslivet, der lettelser i skattene blir gitt i stedet for betydelige nominelle tillegg, kan føre til en reell lettelse av skattene som vil merkes av det store flertall. Det er samtidig det beste vern vi kan gi våre arbeidsplasser i den vanskelige internasjonale økonomiske situasjon.

Det er bred enighet om at folk med vanlig inntekt

skal ha en reell inntektsforbedring på 2½ - 3 prosent i året. De reelle tilleggene bør være større for dem med lav inntekt og noe mindre for dem med høy inntekt.

Med et slikt utgangspunkt vil det være betydelige muligheter til lettelser i progresjonen. Inntektsutjamningen må da i større grad skje på selve lønnsiden og i mindre grad på skattesiden.

Med den brede kontaktflate Regjeringen vil ha med organisasjoner som representerer de fleste inntektstakere bør det være muligheter for å ta et vesentlig skritt for å dempe den progressive inntektsskatten allerede i den kommende toårsperiode.

Jeg berørte innledningsvis den spenningen som vi ofte finner mellom den enkelte og byråkratiet.

Med byråkrati tenker vi både på det lovverk og regelverk som berører forholdet mellom den enkelte og samfunnet, og på de kontorer og funksjonærer som skal sette regelverket ut i livet.

Byråkrati er blitt et moteord med negativ klang, og det er lett å vinne tilslutning til å kritisere byråkrati.

Før jeg slutter meg til en noe kritisk holdning til byråkratiets utvekster, vil jeg gjerne bringe inn enkelte andre tanker.

I et moderne velferdssamfunn med et levende politisk styre oppstår det stadig nye behov for å regulere forholdet mellom den enkelte og samfunnet. Vi ønsker nye reformtiltak,

på den sosiale siden og andre felter. Etterhvert som våre ønsker og mål blir mer spesielle, må også virkemidlene bli mer spesielle og detaljerte.

For å heve boligstandarden og for å beskytte dem som skal eie og bo i de nye hus, har vi innført bygningsforskrifter og bygningskontroll. For å få rent vann i elver og sjøer har vi innført kontroll med utslipp og kloakk. For å trygge trafikken har vi regler om biler og bilkjøring, parkering og hastighet. For å verne dyrket jord og bruke våre grunnarealer riktig, har vi innført arealplanlegging og regulering.

Vi er alle enige i målene for slike reguleringer. Jeg tror de fleste også er enige i midlene, i hvert fall når de angår andre. Men når vi kommer til den enkelte sak,

bestemmes vår holdning ofte ut fra personlig interesse mer enn ut fra et samfunnssyn. Det er ikke utslippet fra min hytte eller mitt hus som betyr noe for forurensingen. Det er ikke min parkering som korker trafikken. Om jeg bygger på den tomta, betyr det ikke noe for det dyrkede areal.

Jeg kan ikke slutte meg til den kritikk av byråkrat som springer ut av et slikt syn. Vi må være villige til å ta konsekvensen av at vi trenger en viss plan og regulering i samfunnet.

Etterhvert som vi begynner å presse utnyttelsen av gode arealer, og etterhvert som vår velstand øker, må vi vente fortsatt behov for samfunnsmessige reguleringer.

Men etter å ha sagt dette, vil jeg gjerne markere en noe kritisk holdning til det jeg vil kalle byråkratiets utvekster.

For det første har vi kanskje i enkelte tilfeller vært så ivrige til å verne ressurser, til å beskytte forbrukeren, til å fremme andre gode formål, at vi har passert grensen mellom det vesentlige og det uvesentlige i et regelverk. Dette er uheldig, både fordi det undergraver respekten for hele regelverket, og fordi det skaper en unødvendig friksjon mellom den enkelte og byråkratiet. Regjeringen vil drøfte nærmere hvordan vi kan luke ut slike utvekster.

For det annet har vi den form som det offentlige bruker når man henvender seg til den enkelte. Jeg har det alminnelige inntrykk at de offentlige ansatte i staten, fylker og kommuner som har kontakt med publikum, er vennlige, hjelpsomme og effektive. Men selvsagt fins det ett og annet

uheldig unntak. Ingen menneskelig organisasjon er feilfri.

En annen side av publikumskontakten gjelder formen på skriftlige og trykte henvendelser. Den moderne datateknikk er sikkert effektiv og lønnsom. Men lett forståelige er dens produkter ikke. Mange pensjonister har tidlig gitt opp å finne ut hvor mye de skal motta, og hva de faktisk mottar.

Elektrisitetsregninger kan minne om uløste matematikkoppgaver. Her er det ennå stort spillerom for godt initiativ i offentlige etater og administrasjoner.

Det er vel også enda en del offentlige organer som burde kritisk gjennomgå formen på de skjemaer, innkallinger, krav m.v. som de sender publikum.

Slike trykksaker må selvsagt være korrekte og i samsvar med gjeldende regler. Men like viktig er det at de gir mottakeren inntrykk av at det er en vennligsinnet myndighet man har med å gjøre. Og kanskje aller viktigst er det

- 16 -

at man gjør innholdet forståelig for publikum. De som arbeider i offentlig administrasjon er vant til skjemaer og kansellispråk. Men for folk i mange andre yrker, som er fremmed for denne litterære ytringsform, blir innholdet lett utilgjengelig.

Regjeringen inviterer de som er ansatt i de offentlige etatene til i samarbeid med oss, å rette på dette.

Gjennom så å si hele etterkrigstiden har vi i Norge kunnet glede oss over at arbeidsløsheten har vært nede på et lavmål

Hele den industrialiserte verden gjennomlever nå det dypeste økonomiske tilbakeslag siden 30-årene. Etter energikrisen i slutten av 1973 gikk land etter land inn i en periode med synkende produksjon og økende arbeidsledighet. Massearbeidsløsheten er dukket opp igjen etter flere årtier med høy sysselsetting i nesten alle industriland.

I de forente stater var det mer enn 8 millioner mennesker uten arbeid, i Storbritannia, Frankrike og Tyskland

- 18 -

mer enn 1 million ledige i hvert land. Også små land er rammet. I Danmark var det i høst 125.000 personer uten arbeid

Norge greidde seg godt gjennom 1974, men utover i 1975 har tilbakeslaget ute i verden smittet over på Norge. Andre land har redusert sin innførsel og derved rammet flere av våre eksportnæringer. Derfra har problemene spredd seg også til andre næringer og yrker.

Vi har i januar 32.600 registrerte arbeidsløse, og det er bare i et enkelt år etter krigen med et kortvarig tilbakeslag, 1958, at vi har hatt et så høyt tall. Arbeidskraftmyndighetene regner nå med en gradvis nedgang utover vinteren. Denne bedring er først og fremst av sesongmessig art.

Men det er flere tegn i verdensøkonomien til at vi utover i annet halvår kan få en reell styrking av arbeids-

markedet. Størstedelen av landets befolkning lever imidlertid uten noen følelse av økonomisk tilbakeslag - tvert om. For folk flest har inntekter og forbruk ligget godt over fjorårets, og dette kan styrke det falske inntrykk at vi har såkalte "gode tider".

Vi har kunnet styre gjennom disse vanskelige tider med en lavere ledighet enn andre land. Det er både fordi Regjeringen aktivt har bidratt til å holde produksjon og sysselsetting oppe, og fordi Norges økonomiske stilling alt i alt er så sterk at det har vært mulig å føre en slik politikk. Det er våre reserver av utenlandsk valuta, og den tillit som utlandet har til Norges økonomi, som har gjort dette mulig. Vi har i 1975 og 1976 tatt ut noe av de kommende års oljeinntekter på forskudd.

Allerede før de samlede ledighetstallene begynte å øke i fjor, begynte vi å føle et problem som har vært nytt i etterkrigstiden: ungdomsledighet. Mens ungdommen tidligere hadde lettere enn eldre for å skaffe seg jobb, har vi nå en noe annen tendens. Noe ligger i at bedriftene foretrekker folk med yrkespraksis.

Ut fra en menneskelig vurdering er det politisk uakseptabelt for et samfunn ikke å kunne tilby en arbeidsøkende ungdom en jobb.

Den forrige regjering har gjennom arbeidskraftmyndighetene satt i verk særskilte tiltak for å løse dette problemet. Støtte til yrkesutdanning, bonus til bedrifter som tar inn ungdom og andre tiltak. Det vurderes om vi har for strenge aldersgrensebestemmelser for betjening av maskiner slik at vi rammer ungdommen på en måte som ikke har vært

tilsiktet. Regjeringen vil drøfte om det er andre tiltak som kan være mulige for å gi ungdommen en bedre startmulighet i arbeidslivet.

Det er store forskjeller i ledigheten fra fylke til fylke, betinget av hvordan næringslivet er sammensatt, og av det alminnelige utbyggingsnivå. De deler av landet hvor distriktsproblemene i sin alminnelighet er store, har også høy ledighet. Det er oppmuntrende i denne sammenheng å kunne peke på at i Hedmark er ledighetstallene lavere enn i mange andre fylker. Høyest er tallene i Nordland som med 6% av befolkningen har 12% av de ledige. Dette er noe som påny appellerer til solidariteten i samfunnet. Vi må først og fremst prøve å løse problemene i de lokalsamfunn som er verst rammet.

Regjeringen vil løpende vurdere nye generelle og distriktsvise tiltak for å holde sysselsettingen oppe.

Når det gjelder vårens store inntektsoppgjør er det en glede å kunne se at det vil være et reelt grunnlag for en viss inntektsheving også i 1976.

Den vil imidlertid måtte bli lavere enn det vi har vært vant til de to foregående år. Det skyldes naturlig nok at med nær 1/3 av ^{handels} ~~bank~~ flåten i opplag, og med store deler av industrien med redusert produksjon på grunn av avsetningsvansker i utlandet, er det grenser for hva landets samlede økonomi kan yte. Derneft må vi være varsomme med å skape nye press på våre kostnader og priser, slik at vi ikke priser oss ut av konkurransen med utlandet. Den konkurransen har vi både på eksportmarkedene, og på vårt eget hjemmemarked - helt fram til detaljforretningen hvor vi som

forbrukere gjerne velger en utenlandsk vare når den er billigere.

En slik situasjon kaller naturlig nok på et samordnet oppgjør. For en regjering utgått av Arbeiderpartiet er det naturlig og nødvendig å legge hovedvekten på et solidarisk oppgjør i den vanskelige økonomiske situasjon vi nå er i. Regjeringen føler ansvaret særlig tungt overfor de arbeidsledige, og dem som er truet av ledighet. Det er viktig at ikke enkeltorganisasjoner i arbeidsliv, jordbruk og fiske ordner til deloppgjør som alt i alt ødelegger mulighetene for å verne om de utsatte arbeidsplassene, og for interessene til pensjonister og lavtlønte. Dette må også gjelde de som ikke direkte er med i oppgjøret. Vi må løse dette oppgjøret slik at den reelle velstandsøkning som landet kan rå over i

1976, blir fordelt rettferdig etter sosiale retningslinjer. Vi må også dempe de unormalt store prisutslagene vi har hatt i de senere år, og vi må sette av midler nok til direkte støttetiltak for å holde sysselsettingen oppe.

I den politiske debatten som pågår om dagen er spørsmålene om ulike former for samarbeid partier imellom sterkt framme. Slik styrkefordelingen er i Stortinget i dag er dette naturlig. Dersom en skal oppnå stabilitet og styringsevne i vår situasjon, betinger dette vilje og evne til tverrpolitisk kontakt.

Regjeringen er klar over det ansvar dette pålegger oss.

Men ingen er tjent med at politiske idéer og mål legges på hylla.

Regjeringen vil bygge sitt arbeid på Arbeiderpartiets program og partiets sosialdemokratiske ideologi.

Vi er klar over at en mindretallsregjering må innse de begrensninger situasjonen bærer i seg.

Men Regjeringen kan ikke la seg redusere til et politisk kjønnsløst forretningsministerium.

Vår holdning til Arbeiderpartiets idéer og program er blitt lagt ut som stivsinn, hovmod og manglende vilje og evne til samarbeid i en vanskelig situasjon. Jeg vil spørre - hvilket annet grunnlag skulle vi bygge på? Ingen har enda engang kunnet antyde et alternativ. For det andre er det nettopp denne linjen som har gitt politisk stabilitet og styring i en partipolitisk uklar situasjon. For det tredje - vår holdning til vårt eget program grunner seg ikke på stivsinn. Saken er så enkel som denne - Vi tror på våre egne idéer og vår egen politikk.

Samarbeidsmønstre bygd ut fra historiske tradisjoner alene, vil aldri kunne gi svar på de utfordringer vi møter i vår tid.

Sentrale spørsmål har i kraft av sin egen tyngde og

utviklingen i vårt eget samfunn sprengt seg ut over historiske partigrenser.

Men løsningen for framtida er ikke å finne i konservatismens vanetenkning. Samarbeid på et slik grunnlag er ikke i pakt med, men i strid mot de politiske grunndrag i vår tid.

Et samarbeid med mening partier imellom kan ikke alene være basert på kampen for eller om regjeringstaburetter. Det må sikte mot å realisere idéer for forbedring av samfunnet vårt.

I den aktuelle situasjon innbyr vi til samarbeid blant annet om følgende:

- Trygging av sikkerhet og selvstendighet i et vestlig forsvarssamarbeid.
- Aktivt å bidra til avspenning og reell nedrusting.

- Støtte til fattige og undertrykte i verden.
- Vern om natur og miljø må prege politikken på alle områder.
- Mer effektiv samfunnsstyring for bruk av og vern om ressurser.
- Vern om og utvidelse av folkestyret, i politikk - økonomi og arbeidsliv.
- Desentralisering av offentlige oppgaver og avgjørelser.
- Trygging av arbeid, og likeverdige arbeidsvilkår for lønnstakerne.
- Likestilling og likeverd.
- Større innsats for kulturell utvikling. Vern om trosfrihet, toleranse og grunnleggende verdier i vår kulturarv.
- Rettferdig fordeling og sosial trygghet.
- Et harmonisk og konkurransedyktig næringsliv bygd på samspill mellom private og offentlige interesser.

- Sterk utbygging av distriktene og kontroll med etablering i pressområdene.
- Styrking av grunnnæringene i landbruk og fiske.
- Olje- og gassforekomstene utnyttes på en slik måte at det kommer hele folket til gode i dag og i framtida. Statens delttagelse i petroleumsvirksomheten styrkes.